

Analisis Faktor Pembelajaran *Hifz Al-Quran* terhadap Amalan *Tahriri Al-Quran*

Factors Analysis of Learning Hifz Al-Qur'an Towards the Practice of Tahriri Al-Qur'an

^{1*}Mohamad Marzuqi Abdul Rahim, ¹Mohamad Sollehuiddin Mohamad Sidek & ²Muhammad Hafizan Abd Hamid

¹Jabatan Pengajian Islam, Fakulti Sains Kemanusiaan, 35900 Tanjung Malim, Perak, Malaysia

²Unit Tahfiz, Pusat Islam, Universiti Tenaga Nasional (UNITEN), Kampus Putrajaya, Jalan IKRAM-UNITEN, 43000 Kajang, Selangor, Malaysia

*Corresponding author: marzuqi@fsk.upsi.edu.my

Published: 24 June 2023

To cite this article (APA): Abdul Rahim, M. M., Mohamad Sidek, M. S., & Abd Hamid, M. H. (2023). Factors Analysis of Learning Hifz Al-Qur'an Towards the Practice of Tahriri Al-Qur'an : Analisis Faktor Pembelajaran Hifz Al-Quran terhadap Amalan Tahriri Al-Quran. *AL-MAKRIFAH Journal of Knowledge and Learning in Islamic Tradition and Culture*, 1(1), 26–35. <https://doi.org/10.37134/almakrifah.vol1.1.3.2023>

Abstrak

Kajian ini dijalankan untuk menganalisis amalan pembelajaran penulisan tahriri al-Quran serta faktor-faktor yang mempengaruhi amalan tersebut. Seramai 176 orang pelajar sekolah menengah aliran Kurikulum Bersepadu Tahfiz (KBT) di seluruh Malaysia terlibat sebagai sampel yang dipilih secara rawak. Kajian tinjauan ini menggunakan pendekatan kuantitatif. Satu set soal selidik telah digubal dengan mengambil kira amalan pembelajaran tahriri al-Quran dan faktor pengetahuan asas tahriri, faktor latihan dan bimbingan, faktor peruntukan dan pengurusan masa serta faktor soalan ujian dan peperiksaan. Data yang diperolehi kemudian dianalisis secara deskriptif dan inferensi. Dapatan kajian menunjukkan amalan pembelajaran tahriri al-Quran berada pada tahap yang sederhana iaitu (min: 3.68, s.p: 0.54). Dapatan turut menunjukkan hanya faktor pengetahuan menunjukkan skor yang tinggi iaitu (min: 4.26, s.p:0.59). Analisis korelasi pula menunjukkan semua empat faktor yang dikaji mempunyai hubungan yang signifikan dengan amalan pembelajaran tahriri al-Quran. Berdasarkan hasil kajian, maka dapat disimpulkan bahawa satu langkah secara agresif harus disusun bagi menambah baik amalan pembelajaran tahriri al-Quran kerana Rasulullah SAW amat menitikberatkan perihal penulisan Al-Quran.

Kata Kunci: Tahriri al-Quran, pembelajaran tahfiz, rasm al-Quran, Kurikulum Bersepadu Tahfiz (KBT)

Abstract

This study analysed the practice of learning to write tahriri al-Quran and the factors influencing the practice. A total of 176 secondary school students of the Kurikulum Bersepadu Tahfiz (KBT) throughout Malaysia were selected randomly as samples. This survey study uses a quantitative approach. A set of questionnaires has been formulated considering the practice of learning tahriri al-Quran and the factors of basic knowledge of tahriri, training and guidance factors, time allocation and management factors and test and exam question factors. The data

obtained were then analyzed descriptively and inferentially. The study's findings showed that the learning practice of tahriri al-Quran was at a moderate level (mean: 3.68, s.p: 0.54). The findings also show that only the knowledge factor scores highly (mean: 4.26, s.p: 0.59). The correlation analysis also shows that all four factors studied have a significant relationship with the learning practice of al-Quran tahriri. Based on the results, it can be concluded that an aggressive step should be organized to improve the practice of learning the tahriri al-Quran because Rasulullah SAW placed great emphasis on the writing of the Al-Quran.

Keywords: Tahriri al-Quran, tahfiz learning, rasm al-Quran, Kurikulum Bersepadu Tahfiz (KBT)

Pengenalan

Al-Quran sejak awal diturunkan kepada Rasulullah SAW telah dicatat oleh sebahagian sahabat RA dalam bentuk tulisan. Ia dikenali sebagai *rasm* yang bermaksud kesan di dalam bahasa Arab (Mustafa, 1960; Arifah Mursyidah & Muhammad Fairuz, 2022). Ia boleh didefinisikan sebagai kesan dalam bentuk penulisan yang menggabungkan huruf-huruf *hijaiyyah* sehingga membentuk lafaz al-Quran yang boleh dibaca sebagaimana ia diturunkan. Walaupun Rasulullah SAW ialah seorang *ummi*, baginda tidak sekali-kali mengabaikan aspek penulisan, iaitu baginda telah melantik beberapa jurutulis untuk mencatat segala ayat yang Allah SWT turunkan ketika itu (Abu Shuhbah, 1992; Al-Azami, 2008). Semua ayat yang dicatat oleh para sahabat akan dikemukakan kepada Rasulullah SAW. Baginda akan menyemak dan membetulkannya apabila terdapat sebarang kesalahan dalam tulisan. Demikianlah betapa Nabi SAW meletakkan penulisan al-Quran atau *rasm* sebagai keutamaan dalam memelihara al-Quran. Allah SWT sendiri telah memberi isyarat melalui wahyu pertama bahawa penulisan merupakan cabang mendapatkan ilmu sebagaimana firman Allah SWT yang bermaksud:

Bacalah (Wahai Muhammad) Dengan nama Tuhanmu yang menciptakan (sekalian makhluk), ia menciptakan manusia dari sebuku darah beku; Bacalah, dan Tuhanmu yang Maha Pemurah, yang mengajar manusia melalui Pena dan tulisan, ia mengajarkan manusia apa yang tidak diketahuinya.

(Surah Al-Alaq, 96:1-5)

Sifat Baginda yang tidak tahu membaca dan menulis ini hanya berlaku sebelum Baginda diangkat menjadi Rasul, manakala setelah diangkat menjadi Rasul, Allah SWT telah mengurniakan kepada Baginda pengetahuan untuk membaca dan menulis (Abd Rahman, 2008). Maka bukanlah menjadi kejanggalan kepada Baginda menyemak tulisan al-Quran para sahabat. Tulisan para sahabat ini dipastikan bertepatan dengan apa yang dikehendaki dan diturunkan oleh Allah SWT. Oleh itu, penulisan al-Quran atau *rasm* di zaman Rasulullah SAW disepakati oleh jumur ulama' Islam sebagai *tawqifiy* iaitu ketetapan daripada Allah SWT dan bukan rekaan para sahabat (Zainal Arifin Madzkur, 2012).

Baginda Nabi SAW telah membasmi buta huruf dalam kalangan anak-anak Muslim sejak awal perkembangan Islam apabila meminta tawanan perang Badar yang tahu mengajar menulis dan membaca mengajar sepuluh anak Muslim sebagai syarat pembebasan (al-Mubarakfuri, 2008). Selain itu, sejarah telah merekodkan ramai kalangan para sahabat yang menghafaz secara lisan dan sebahagiannya menulis ayat-ayat yang diturunkan di lembaran-lembaran. Oleh yang demikian, al-Quran terpelihara dalam dua bentuk, iaitu di dalam dada para penghafaz al-Quran dan di lembaran penulisan yang dikenali dengan *mushaf* (Al-Zarqani, 1988; Al-Dibba', 1990).

Pada zaman Saidina Uthman, satu inisiatif telah disepakati oleh para sahabat untuk mengumpul dan menyalin semula al-Quran dalam bentuk *mushaf*. Hal ini bagi mengelakkan pertelingkahan yang mula wujud dalam kalangan tentera pejuang Islam di perbatasan Armenia dan Azerbaijan (Muhamad Fadly Ismail & Nor Hafizi bin Yusof, 2018). Bibit perpecahan mula timbul dan mereka saling menyalahkan satu sama lain akibat berbeza bacaan qiraat. Saidina Uthman telah membentuk panel yang diketuai oleh Zaid bin Thabit bagi menjayakan pengumpulan dan penyusunan al-Quran dalam bentuk *mushaf*. Al-Quran yang terkumpul dalam *mushaf* ini dikenali sebagai *Rasm Uthmani*. Tiada penambahan perkara baharu dari aspek penulisan melainkan apa yang telah didapati di zaman Rasulullah. Maka *Rasm Uthmani* ini juga bersifat *tawqifiy*. Penulisan al-Quran ini telah diterima oleh para sahabat dan umat Islam dan terus dipelihara sehingga ke hari ini sebagai salah satu kaedah menjaga keaslian al-Quran.

Justeru, jurang penguasaan hafazan al-Quran di antara lisan dan penulisan perlu dikurangkan bagi melahirkan *huffaz* al-Quran yang *dhabit*. Generasi *huffaz* ini adalah pemangkin kepada terpeliharanya al-Quran sepanjang zaman. Oleh itu, semua faktor-faktor yang mempengaruhi pembelajaran hafazan al-Quran baik secara lisan mahupun tulisan harus diberi perhatian bagi melahirkan penghafaz al-Quran yang cemerlang.

Latar Belakang Kajian

Hafazan al-Quran adalah fardhu kifayah kepada umat Islam. Di Malaysia, kesedaran akan kelebihan menghafaz al-Quran telah mendapat perhatian banyak pihak. Malaysia melalui Kementerian Pendidikan Malaysia telah memperkenalkan Kurikulum Bersepadu Tahfiz (KBT) bagi melahirkan lebih ramai *huffaz* di peringkat sekolah menengah. Melalui KBT, pelajar tahfiz bukan sahaja dituntut menghafaz sukatan hafazan yang telah ditentukan malah mereka juga diminta untuk menulis al-Quran yang dihafaz di dalam sebuah buku yang disediakan. Aktiviti ini dikenali sebagai *Tahriri* al-Quran. Jelaslah bahawa pendidikan tahfiz di Malaysia pada masa ini mementingkan hafazan al-Quran dalam bentuk lisan dan tulisan.

Tahriri al-Quran ini bukanlah perkara baharu malah telah dipraktikkan di zaman Rasulullah SAW (Al-Azami, 2008). Rekod bertulis merupakan sesuatu yang amat penting dalam pembuktian dan penghujahan. Hafazan secara lisan perlu diperkukuhkan melalui penulisan. Justeru, al-Quran secara lisan (*syafawi*) dan tulisan (*tahriri*) adalah dua elemen pembelajaran tahfiz al-Quran yang tidak dapat dipisahkan. Hafazan al-Quran secara lisan akan disahkan oleh guru tahfiz semasa sesi *tasmi'* pembelajaran *Hifz* al-Quran. Namun demikian, menghafaz secara lisan dengan tepat dan berkesan pun sudah sukar dan mengambil masa yang agak panjang apatah lagi apabila aktiviti penulisan atau *tahriri* al-Quran diwajibkan ke atas pelajar tahfiz. Oleh itu, kertas ini cuba menjelaskan aspek-aspek yang boleh dipertimbangkan bagi menjayakan aktiviti *tahriri* al-Quran dalam pembelajaran tahfiz.

Menurut Al-Dibba' (1990), umat Arab zaman Jahiliah pada asalnya tidak tahu membaca dan menulis. Ini bertepatan dengan firman Allah SWT:

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ٢

Maksud: Dia lah yang telah mengutus dalam kalangan orang-orang (Arab) yang Ummiyyin, seorang Rasul (Nabi Muhammad SAW) dari bangsa mereka sendiri, yang membacakan kepada mereka ayat-ayat Allah (yang membuktikan keesaan Allah dan kekuasaan Nya), dan

membersihkan mereka (dari iktikad yang sesat), serta mengajarkan mereka Kitab Allah (Al-Quran) dan Hikmah (pengetahuan yang mendalam mengenai hukum-hukum syarak). Dan sesungguhnya mereka sebelum (kedatangan Nabi Muhammad) itu adalah dalam kesesatan yang nyata.

(Surah al-Jumu'ah, 62:2)

Sungguhpun demikian, terdapat juga beberapa orang dalam kalangan Arab Quraisy yang boleh membaca dan menulis tetapi jumlah mereka dikatakan tidak melebihi 10 orang (Al-Qodhi, 2004). Ada beberapa pendapat tentang permulaan bentuk tulisan Arab. Dirwayatkan bahawa tulisan ini berasal dari nabi Adam yang telah menulis tulisan Arab di atas tanah yang dibakar. Baginda kemudiannya telah menanam semua tulisan-tulisan tersebut sebelum Baginda wafat dan dijumpai oleh satu kaum setelah taufan besar. Kaum inilah yang telah mengembangkan bentuk tulisan tersebut (Al-Zarqani, 1988). Sebahagian riwayat menyatakan bahawa bentuk tulisan ini telah dicipta oleh penulis wahyu Nabi Hud iaitu Khaljan bin al-Qasim. Bentuk tulisan ini terus diperturunkan dari generasi ke generasi sehinggalah sampai kepada Bisyar bin Abd Malik yang kemudiannya dipelajari oleh Harb bin Umayyah, datuk kepada Muawiyah bin Abu Sufian. Harb bin Umayyah inilah yang bertanggungjawab menyebarkan ilmu penulisan ini di Kota Makkah (Al-Dibba', 1990).

Bagi menjamin ketepatan dan keutuhan ayat-ayat al-Quran di dada Rasulullah, Jibril juga turut membantu dengan sentiasa datang bertadarus bersama Baginda. Al-Bukhari (2011) ada meriwayatkan daripada Ibnu Abbas RA bahawa Jibril datang menemui Rasulullah SAW pada sekali setiap kali bulan Ramadhan, lalu mereka berdua bertadarus membaca al-Quran. Ketika Jibril membaca al-Quran, Rasulullah SAW akan mendengar dengan teliti bacaan tersebut dan begitulah sebaliknya (al-Bukhari, Jilid 1: 16).

Al-Quran telah diturunkan melalui Jibril kepada Rasulullah SAW peringkat demi peringkat. Rasulullah SAW akan memperdengarkan bacaan al-Quran yang diturunkan lalu diikuti oleh sahabat sebelum menghafaznya (Al-Rantawi, 2004). Selain itu, baginda juga menyuruh beberapa orang sahabatnya menulis ayat-ayat suci al-Quran yang hendak dihafaz di atas kepingan batu-batu, tulang-tulang dan pelepah tamar (al-Dibba', 1990). Sejak kedatangan Islam, orang-orang Arab yang Muslim telah didedahkan dengan kepentingan penulisan. Beberapa orang sahabat Rasulullah SAW bukan sahaja mematuhi arahan Baginda supaya menulis wahyu-wahyu yang diturunkan, malah mereka memelihara semua tulisan-tulisan al-Quran ini dengan baik. Antara sahabat-sahabat Rasulullah SAW yang pandai menulis di Makkah pada permulaan Islam ialah Ali bin Abi Talib, Umar bin al-Khattab, Talhah bin Ubaidullah, Uthman bin al-Affan, Aban bin Saad, Yazid bin Abi Sufiyan, Hatib bin Umar, al-Ala' bin al-Hadhrami, Abu Salamah bin Abd Asyal, Abdullah bin Saad, Huwaytib bin Abd Izza, Abu Sufiyan, Muawiyah dan Jahim al-Sallat. Sehingga kewafatan Rasulullah, penulisan al-Quran telah sempurna sebagaimana diturunkan. Ini dibuktikan apabila Abu Bakar memulakan usaha mengumpulkan al-Quran, Zaid bin Thabit yang diamanahkan untuk menyaring bacaan dan tulisan daripada sahabat-sahabat dapat menyempurnakan pengumpulan tersebut tanpa ada satu huruf pun yang tertinggal dalam bentuk bacaan mahupun tulisan (Mohd Rahim, 2008).

Pada zaman Uthman bin Affan, al-Quran telah disatukan penulisannya dalam satu *mushaf*. Kaedah penulisan ini dinamakan dengan *Rasm Uthmani*. Selepas itu, penulisan atau *rasm* ini telah berkembang sehinggalah bentuk penulisan al-Quran diperhalusi dan diletakkan pada asas yang kukuh. Proses penulisan dan percetakan al-Quran akan melalui proses kawalan yang ketat sebelum ia berada pada tangan orang-orang Muslim untuk bacaan umum. Kini

kebanyakan negara-negara Islam mempunyai lajnah pentashih al-Quran masing-masing bagi maksud menjamin kesucian al-Quran dari sebarang penyelewengan.

Sementara itu, menurut Wan Ali Akbar et.al (2020) pengajaran dan pembelajaran hafazan al-Quran di sekolah menengah aliran KBT secara amnya melibatkan 2 jam 30 minit sehingga 3 jam sehari iaitu di antara 12 hingga 16 jam seminggu (Bahagian Pembangunan Kurikulum, 2017). Pelajar-pelajar dipecahkan kepada kumpulan-kumpulan kecil (*halaqah tasmi'*) yang dikelolakan oleh seorang guru *hafiz* atau *hafizah*. Antara aktiviti wajib di dalam kelas ialah *tasmi'* hafazan, *talaqqi* al-Quran, *i'adah* al-Quran, *fiqh al-ayat dan tahriri* al-Quran. Pelajar akan diminta menyediakan *tahriri* al-Quran di dalam buku khas sebelum bertemu dengan guru *halaqah* dalam sesi *tasmi'*. Penulisan *tahriri* al-Quran akan disemak oleh guru *halaqah* dan dimaklumkan kepada pelajar sekiranya terdapat kesilapan penulisan.

Pembelajaran *tahriri* al-Quran ini tidak mempunyai masa khusus (Mohamad Marzuqi, 2016). Ianya termasuk di dalam pembelajaran *hifz* al-Quran. Oleh yang demikian, amalan pembelajaran *tahriri* ini lebih tertumpu kepada pembelajaran sendiri. Beberapa faktor hasil daripada tinjauan lepas dijangka boleh mempengaruhi amalan pembelajaran *tahriri* al-Quran. Oleh yang demikian, satu kajian perlu dilakukan bagi melihat faktor-faktor yang mempengaruhi amalan pembelajaran *tahriri* al-Quran dalam kalangan pelajar tahfiz sekolah menengah aliran KBT di Malaysia.

Metodologi Kajian

Kajian ini menggunakan kaedah tinjauan dengan pendekatan kuantitatif. Satu set soal selidik telah dibina bagi melihat amalan penulisan *tahriri* serta faktor-faktor yang menyumbang penulisan ayat hafazan al-Quran dalam kalangan pelajar tahfiz. Lima konstruk yang terdiri daripada amalan *tahriri* al-Quran, faktor pengetahuan, faktor bimbingan dan latihan, faktor masa dan faktor kesukaran soalan ujian. Konstruk ini dibina sendiri oleh pengkaji dengan mengambil kira pandangan pakar dalam kalangan pensyarah-pensyarah bidang al-Quran. Data yang dikumpulkan seterusnya dianalisis dengan menggunakan SPSS versi 23.0. Sampel kajian ini dipilih secara rawak, melibatkan 176 orang pelajar sekolah menengah tahfiz di seluruh Malaysia. Borang diedarkan melalui *Google Form* untuk mendapatkan maklum balas responden. Responden terdiri daripada 52 orang pelajar lelaki dan 124 orang pelajar perempuan. Jumlah yang tidak sekata di antara responden lelaki dan perempuan adalah kerana kajian ini menggunakan kaedah pensampelan rawak mudah. Jadual 1 menunjukkan taburan responden terhadap kajian yang dijalankan.

Jantina	Jumlah
Lelaki	52
Perempuan	124
Jumlah	176

Jadual 1: Taburan Pelajar Mengikut Jantina

Dapatan Kajian

Data yang diperolehi daripada soal selidik dinyatakan dalam bentuk nilai min, kekerapan dan peratus bagi setiap item di dalam soal selidik. Sementara itu, ujian perbezaan min digunakan bagi melihat faktor yang dominan dalam mempengaruhi amalan pembelajaran *tahriri* al-Quran.

Seterusnya, ujian korelasi digunakan untuk melihat hubungan di antara faktor-faktor yang mempengaruhi penulisan ayat hafazan satu sama lain.

(1) Amalan Penulisan *Tahriri* Al-Quran

Secara keseluruhan, dapatan terhadap amalan penulisan *tahriri* al-Quran pelajar di dalam Jadual 2 menunjukkan nilai (min: 3.68, s.p: 0.54) iaitu berada pada tahap sederhana. Hal ini disebabkan hanya empat daripada sepuluh item menunjukkan peratusan persetujuan responden yang tinggi iaitu di antara 54.3% hingga 82.2%. Item-item tersebut ialah amalan menyalin *tahriri* daripada *mushaf*, menulis *tahriri* sambil melafazkannya di mulut, menulis mengikut *Rasm* Uthmani dan guru memeriksa penulisan *tahriri* pelajar. Ini menunjukkan pelajar lazimnya akan menyalin lafaz al-Quran berdasarkan *mushaf* sambil melafazkan kalimah yang ditulis dengan mulut. Mereka juga berusaha untuk menulis berdasarkan *Rasm* Uthmani dan penulisan mereka akan dipantau serta diperiksa oleh guru mereka.

Dapatan enam item lagi menunjukkan peratusan persetujuan yang rendah bagi amalan penulisan *tahriri*. Antara item-item tersebut ialah; menyemak semula ayat-ayat yang telah ditulis, diberi pujian oleh guru apabila berjaya menulis dengan baik, tidak stres dengan aktiviti menulis *tahriri*, menghadkan penulisan kepada ayat yang akan ditasmi', menulis tanpa melihat *mushaf* dan menulis *tahriri* tanpa baris pada kalimah yang ditulis. Hal ini menunjukkan amalan-amalan yang dijangka dapat meningkatkan kemahiran penulisan *tahriri* kurang diamalkan dalam kalangan pelajar tahfiz sekolah menengah. Tahap amalan penulisan *tahriri* yang sederhana membuktikan amalan ini seolah-olah dianggap sebagai aktiviti sampingan walaupun pada asasnya *tahriri* al-Quran tidak kurang pentingnya dalam penjagaan al-Quran.

Bilangan sampel (176)	Min	Sisihan Piawai
Amalan Pembelajaran <i>Tahriri</i> Al-Quran	3.68	0.54

Jadual 2 : Nilai Min dan Sisihan Piawai Amalan Pembelajaran *Tahriri* Al-Quran

(2) Faktor Pengetahuan Asas Pembelajaran *Tahriri*

Analisis data kepada faktor pengetahuan asas pembelajaran *tahriri* di dalam Jadual 3 menunjukkan tahap yang tinggi dengan nilai (min: 4.26, s.p: 0.59). Tiga item dalam konstruk ini menunjukkan persetujuan yang tinggi daripada maklum balas responden. Indikator yang mendapat persetujuan yang tinggi ialah pelajar tahu kepada asas penulisan *tahriri* iaitu mengenal huruf *hijaiyyah*. Pelajar juga mempunyai pengetahuan asas menyambungkan huruf-huruf menjadi kalimah untuk menulis *tahriri* al-Quran. Di samping itu pelajar juga tahu kepentingan menulis al-Quran bagi setiap *hafiz* dan *hafizah*. Sebaliknya indikator yang mendapat persetujuan yang rendah ialah pelajar mengetahui bahawa sebahagian daripada kalimah perlu ditulis berbeza dengan ejaan biasa (*imlai*') dan pelajar mengetahui khat yang sesuai untuk menulis *tahriri* al-Quran. Dapatan ini menunjukkan kaedah khusus penulisan *Rasm* Uthmani dan pengetahuan khat untuk menulis al-Quran kurang diketahui oleh pelajar tahfiz sekolah menengah.

	Min	Sisihan Piawai
Pengetahuan Asas Pembelajaran <i>Tahriri</i> Al-Quran	4.26	0.59

Jadual 3 : Nilai Min dan Sisihan Piawai Pengetahuan Asas Pembelajaran *Tahriri* Al-Quran

(3) Faktor Latihan dan Bimbingan

Bagi faktor latihan dan bimbingan, dapatan kajian di dalam Jadual 4 menunjukkan ia berada pada tahap yang sederhana (min: 3.86, s.p: 0.89). Hanya satu item mendapat persetujuan yang tinggi iaitu guru *halaqah* atau guru *tasmi'* akan memeriksa dan memantau penulisan *tahriri* pelajar. Manakala baki empat item lagi menunjukkan persetujuan yang rendah. Item-item tersebut ialah guru membimbing secara khusus penulisan *tahriri* pelajar, pelajar membetulkan semula kesilapan ejaan dalam penulisan, guru membimbing kaedah penulisan *Rasm* Uthmani dan guru membuat latihan *imla'* al-Quran bagi memperkasakan penulisan *tahriri*. Kesimpulan daripada dapatan ini menunjukkan bimbingan dan latihan penulisan *tahriri* al-Quran masih lagi kurang dan tidak mencukupi kepada pelajar tahfiz sekolah menengah.

Bilangan sampel (176)	Min	Sisihan Piawai
Latihan dan Bimbingan Pembelajaran <i>Tahriri</i> Al-Quran	3.86	0.89

Jadual 4 : Nilai Min dan Sisihan Piawai Latihan dan Bimbingan Pembelajaran *Tahriri* Al-Quran

(4) Faktor Peruntukan dan Pengurusan Masa

Analisis daripada Jadual 5 bagi faktor peruntukan dan pengurusan masa hafazan pula menunjukkan faktor ini berada pada tahap sederhana dengan nilai min (min: 3.98, s.p: 0.87). Hanya dua item yang menunjukkan peratus persetujuan yang tinggi iaitu pelajar berpandangan bahawa mereka mempunyai masa yang mencukupi untuk *tasmi'* hafazan baharu di samping menulis *tahriri* al-Quran dan pelajar mempunyai masa yang mencukupi untuk menyiapkan *tahriri* di luar kelas. Tiga item lain menunjukkan persetujuan yang rendah daripada maklum balas pelajar iaitu mereka mempunyai masa yang mencukupi untuk *tahdir* atau persediaan hafazan baharu, mempunyai masa yang mencukupi untuk *murajaah* al-Quran serta mempunyai masa yang mencukupi untuk menyelesaikan kerja rumah atau *homework* bagi mata pelajaran akademik lain. Ini menunjukkan walaupun pelajar mampu untuk *tasmi'* hafazan baharu dan menyiapkan *tahriri*, namun mereka menghadapi masalah dalam memperuntukkan waktu bagi *tahdir* atau persediaan hafazan, *murajaah* al-Quran serta menyelesaikan *homework*. Hal ini tidak boleh dipandang ringan kerana ia menentukan penguasaan dan kualiti sebenar pelajar tahfiz al-Quran.

Bilangan sampel (176)	Min	Sisihan Piawai
Peruntukan dan pengurusan Masa Pembelajaran <i>Tahriri</i> Al-Quran	3.98	0.87

Jadual 5 : Peruntukan dan Pengurusan Masa Pembelajaran *Tahriri* Al-Quran

(5) Faktor Soalan Peperiksaan atau Ujian *Tahriri*

Sementara itu, analisis faktor soalan peperiksaan di dalam Jadual 6 menunjukkan ia berada pada tahap yang sederhana dengan nilai (min: 3.61, s.p: 0.88). Kesemua item menunjukkan peratus persetujuan yang rendah dalam kalangan pelajar bagi faktor soalan peperiksaan atau ujian *tahriri*. Majoriti pelajar kurang bersetuju mereka melancarkan al-Quran sebelum menjawab peperiksaan *tahriri*. Begitu juga mereka kurang yakin mereka mampu menjawab *tahriri* dengan baik sekiranya mereka ingat dengan lancar hafazan al-Quran. Selain itu, majoriti pelajar juga tidak mempunyai masa yang mencukupi untuk menjawab *tahriri* al-Quran. Dapatan turut menunjukkan pelajar kurang berlatih menulis al-Quran sebelum menghadapi peperiksaan atau ujian. Pelajar turut menyatakan mereka sukar menjawab soalan *tahriri*. Daripada dapatan ini jelas menunjukkan ujian *tahriri* yang dijalankan masih belum mencapai objektif pembelajaran *tahriri* al-Quran sepenuhnya.

Bilangan sampel (176)	Min	Sisihan Piawai
Soalan Ujian/Peperiksaan <i>Tahriri</i> Al-Quran	3.61	0.88

Jadual 6 : Faktor Soalan Peperiksaan atau Ujian *Tahriri* Al-Quran

(6) Perbandingan Faktor yang Mempengaruhi *Tahriri* al-Quran

Hasil daripada analisis min bagi setiap faktor yang mempengaruhi penulisan *tahriri* al-Quran di dalam Jadual 7 menunjukkan hanya faktor pengetahuan yang boleh dianggap kuat mempengaruhi penulisan *tahriri* al-Quran dalam kalangan pelajar dengan nilai min tertinggi (4.26). Pengetahuan yang dimaksudkan ialah pengetahuan asas dalam penulisan *tahriri* al-Quran seperti mengenal huruf *hijaiyyah*, penyambungan huruf menjadi kalimah yang betul serta mengetahui kepentingan menulis *tahriri* al-Quran. Faktor lain iaitu latihan dan bimbingan dalam pembelajaran *tahriri* (min: 3.86), peruntukan dan pengurusan masa pembelajaran (min: 3.98) dan soalan ujian dan peperiksaan (min: 3.61) memerlukan kepada penambahbaikan bagi mencapai matlamat pembelajaran *tahriri* al-Quran.

Bilangan sampel (176)	Pengetahuan	Latihan	Masa	Soalan
Min	4.26	3.86	3.98	3.61

Jadual 7 : Perbezaan Nilai Min bagi Faktor-Faktor yang Mempengaruhi Penulisan Ayat Hafazan dalam Kalangan Pelajar Tahfiz

(7) Hubungan Di Antara Faktor Pengetahuan Dengan Latihan, Masa dan Soalan

Jadual 8 adalah hasil ujian korelasi Pearson. Ujian korelasi menunjukkan kesemua faktor mempunyai hubungan yang signifikan kepada amalan pembelajaran *tahriri* al-Quran. Faktor latihan dan bimbingan mempunyai hubungan positif tertinggi iaitu ($r = .599, p < 0.01$), diikuti dengan faktor peruntukan dan pengurusan masa ($r = .575, p < 0.01$), faktor soalan ($r = .529, p < 0.01$) dan faktor pengetahuan ($r = .468, p < 0.01$). Dapatan ujian korelasi ini menunjukkan kesemua empat faktor yang dikaji mempunyai hubungan positif yang signifikan kepada amalan pembelajaran *tahriri* al-Quran. Ini menunjukkan semakin tinggi usaha memperbaiki faktor pembelajaran *tahriri*, semakin baik amalan pembelajaran *tahriri* al-Quran pelajar.

Bilangan sampel (176)	Pengetahuan	Latihan	Masa	Soalan
Amalan <i>tahriri</i>	.468**	.599**	.575**	.529**
	.000	.000	.000	.000

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Jadual 8 : Korelasi Antara Amalan Pembelajaran *Tahriri* al-Quran dengan Faktor-Faktor yang Mempengaruhi Penulisan Ayat Hafazan Pelajar

Kesimpulan

Berdasarkan kepada dapatan kajian, amalan pembelajaran *tahriri* al-Quran dalam kalangan pelajar tahfiz sekolah menengah berada pada tahap yang sederhana. Antara enam aspek ketara yang perlu diberi perhatian ialah guru menyemak semula ayat-ayat yang telah ditulis, pujian guru terhadap hasil penulisan pelajar, mengawal stres pelajar dalam aktiviti pembelajaran, menentukan kuantiti yang sesuai untuk penulisan *tahriri* harian, melazimkan menulis tanpa melihat *mushaf* serta menulis *tahriri* tanpa baris pada kalimah. Antara objektif pembelajaran *tahriri* al-Quran ialah memperkasakan daya ingat dan kualiti hafazan pelajar. Bagi memastikan hal ini dicapai, penemuan terhadap dapatan kajian ini harus dibuat penambahbaikan terhadap

enam aspek amalan pembelajaran *tahriri* al-Quran. Memelihara al-Quran daripada lupa samada dalam bentuk lisan mahupun penulisan merupakan satu kewajiban sebagaimana yang ditegaskan oleh Al-Rantawi (2004). Oleh itu amalan pembelajaran *tahriri* harus diperkasakan bagi melahirkan pelajar tahfiz yang *dhabit* al-Quran.

Pembelajaran *tahriri* al-Quran ini dipengaruhi oleh pelbagai faktor dalam kalangan pelajar sekolah menengah tahfiz. Empat faktor yang dikaji menunjukkan bahawa hanya faktor pengetahuan asas yang mendapat skor yang tinggi dalam pembelajaran *tahriri* al-Quran. Tiga faktor lagi iaitu bimbingan dan latihan, peruntukan dan pengurusan masa pembelajaran serta soalan ujian *tahriri* menunjukkan skor yang sederhana. Perkara ini agak membimbangkan kerana dikhuatiri menjejaskan pencapaian matlamat hafazan al-Quran itu sendiri. Lebih jelas lagi apabila kesemua faktor dalam kajian ini menunjukkan hubungan yang signifikan dengan amalan pembelajaran *tahriri* al-Quran. Jika hanya faktor pengetahuan mendapat skor yang tinggi maka ia secara tidak langsung boleh membantutkan proses pembelajaran *tahriri* al-Quran dan pendidikan tahfiz. Oleh yang demikian, faktor latihan dan bimbingan, faktor peruntukan dan pengurusan masa pembelajaran serta faktor soalan ujian *tahriri* perlu diperhalusi agar matlamat memelihara al-Quran secara lisan dan tulisan dapat dicapai.

Rujukan

- Abd Ghani. A.R. (2008). *Rasm Uthmani Pelengkap Pembacaan Al-Quran*. Kuala Lumpur: Yayasan Dakwah Islamiah Malaysia.
- Abdul Rahim, M.M. & Hashim, A. (2016). Tinjauan Terhadap Faktor-Faktor yang Mempengaruhi Penulisan Ayat Hafazan al-Quran dalam kalangan Pelajar Tahfiz. *Jurnal Teknikal & Sains Sosial*, 2(1), 93-102.
- Abdullah Basmieh. (1998). *Tafsir Pimpinan ar-Rahman*. Bahagian Hal Ehwal Islam Jabatan Perdana Menteri.
- Al-Azami & Muhammad Mustafa. (2008). *The History of the Quranic Text: From Revelation to Compilation*: Terj Suharimi Solihin, et al. Jakarta: Gema Insani Press.
- Al-Bukhari. (2011). *Sohih al-Bukhari*. Giza: Alfa Linnasyar Wa Al-Tauzi`.
- Al-Dibba' & Ali Muhammad. (1990). *Samir al-Talibin fi Rasm wa Dhabt al-Kitab al-Mubin*. Mesir.
- Al-Mubarakfuri & Shafiyurrahman. (2020). *Sirah nabawiyah*. Gema Insani.
- Al-Qodhi & Abd Fatah. (2004). *Tarikh mushaf al-Syarif*. Mesir: Matba'ah Al-Azhar.
- Al-Quran al-Karim.
- Al-Rantawi & Mohamed Husien. (2004). *Al-Ibar fi man hafiza al-Quran wa lam yablugh al-asyar*. Amman: Jamiyah Muhafazah Al-Quran Al-Karim.
- Al-Zarqani. (1988). *Manahil al-Irfan fi Ulum al-Quran*. Beirut: Dar an-Nafais.
- Arifah Mursyidah Illiashaq & Muhammad Fairuz A. Adi (2022). Kaedah Penulisan Hamzah: Kajian Perbandingan Menurut Kaedah Rasm Uthmani Dan Penulisan Jawi: Hamzah's Writing Method: A Comparative Study According To Uthmani Rural Methods And Jawi Writing. *QIRAAT: Jurnal Al-Quran dan isu-isu kontemporari*, 5(2), 67-78.
- Bahagian Pembangunan Kurikulum. (2017). DSKP Maharat al-Quran Tingkatan 5. Putrajaya: Kementerian Pendidikan Malaysia. Diperoleh daripada <https://doi.org/10.16309/j.cnki.issn.1007-1776.2003.03.004>
- Ismail. M, F. & Yusof. N,H. (2018). Perbandingan Mushaf *Rasm Uthmani* dan *Mushaf Rasm Imla'i* Menurut Perspektif Kaedah Rasm Serta Implikasi Penggunaannya. *Jurnal Al-Sirat*, 17(1),1-31.
- Muhammad. A,S,M. (1992). *Al-Madkhal li Dirasah al-Qur'an al-Karim*. Beirut: Dar al-Jiel,

- Musa. M,R,J. (2008). *Tarikh al-Quran & Rasm Uthmani*. Batu Caves: Pustaka Khadim Al-Mushaf.
- Wan Abdullah. W,A,A., Mohd Zhaffar. N., Nor. N., Musa. N,A. & Othman. M,S. (2020) Konsep Kemahiran Berfikir Aras Tinggi (KBAT) dalam Kurikulum Bersepadu Tahfiz (KBT). *Journal of Quran Sunnah Education & Special Needs* 4(2), 11-21.
- Zainal Arifin Madzkur. (2012). Legalisasi Rasm 'Uthmani dalam Penulisan al-Qur'an. *Quran and Hadith Studies*, 1 (2), 215-230.